CZU: 347.23:342.7-053.2 https://doi.org/10.5281/zenodo.7648682

ADMINISTRAREA CU BUNĂ-CREDINȚĂ A BUNURILOR MINORILOR DE CĂTRE REPREZENTANȚII LOR LEGALI

ARAPU Elena

doctorandă, Școala Doctorală Științe Juridice,
asistent universitar, Departamentul Drept privat, Facultatea de Drept, USM
ORCID ID: 0000-0001-8678-291X

Summary. *The state guarantees the property right to all its holders. And if the owners of the property right are minors, practice has shown that for an effective guarantee of their property some specific guarantees are imminent to be implemented. And this is because, according to the civil legislation, the ability to be the owner of civil rights and obligations (the capacity to use) appears at the time of the person's birth, and the exercise capacity of the person, the ability to acquire by one's own act and to exercise civil rights, to personally assume civil obligations and to execute them, begins at the age of majority, i.e. at the age of 18, therefore the legal representatives are the ones who are responsible for the administration of the assets of minors under the law. Of course, when children come of age, they can ask their parents to account for their actions, but sometimes the restoration of violated rights is difficult or impossible, therefore establishing certain limits to restrict the parents' imagination in using children in different scenarios to achieve certain personal goals was imminent.*

Keywords*: minors, legal representatives, property, good faith, restrictions.*

Introducere. *”Fiecare copil are dreptul la proprietate. Dreptul copilului la proprietate este garantat. Copilul beneficiază de dreptul la proprietate în limitele și în modul stabilite de legislație.”*- Legea [1] privind drepturile copilului, art.20 ”Dreptul la proprietate”. Prin urmare, copii de rând cu persoanele adulte pot dobândi bunuri în proprietate şi le pot administra în modul prevăzut de legislația civilă, statul oferindu-le prin toate pârghiile de care dispune o siguranță în acest sens. Astfel, chiar din momentul naşterii, iar în cazul moştenirii şi înainte de naştere, în conformitate cu art.24 Cod Civil, persoanei fizice i se recunoaşte aptitudinea de a avea drepturi şi obligaţii civile. Însă, faptul că chiar din momentul naşterii copilul poate dobândi drepturi civile, inclusiv poate fi titular al unui drept de proprietate, condiționează preocuparea de cel puțin două chestiuni, pe de o parte modul în care acestea au fost dobândite, iar pe de altă parte modul în care bunurile ce fac obiectul dreptului de proprietate dobândit sunt administrate.

Cât ține de sursele de dobândire a dreptului de proprietate, acestea pot fi rezultatul acceptării unor donaţii, succesiunii, încheierii unor contracte de vânzare-cumpărare, schimb etc. Şi, de fapt este salutabilă atribuirea în proprietate minorului în mod firesc şi în echilibru cu interesele sale a unor bunuri, atâta timp cât acest lucru nu este însoţit de alte scopuri ale reprezentanţilor săi legali care vin să le faciliteze realizarea unor proiecte personale. Se susține [2] în mod justificat că în unele cazuri părinții folosesc copii ca şi ”vehicule de investiție”, ori

unii părinţi ”înscriu” pe numele copiilor imobile, construiesc case etc., lucru care este inacceptabil, ori ”Copii sunt doar copii”, şi ei nu urmează a fi implicaţi în aşa mod în afacerile părinţilor. Fiecare caz este particular, şi desigur, după ce copilul este înscris în calitate de titular al dreptului de proprietate, este dificil de a separa situaţiile în care copiii l-au dobândit în mod firesc de celelalte. În tot cazul, după înscrierea copilului în calitate de titular al dreptului de proprietate, dreptul lui trebuie protejat. Iar restricţiile stabilite în legătură cu administrarea ulterioară a acestor bunuri nu fac decât să descurajeze reprezentanţii legali în a recurge la astfel de mijloace.

Intervenirea cu modificări în normele cuprinse în Codul Civil, la capitolul ce reglementează capacitatea civilă a persoanei fizice a fost impulsionată inclusiv de aceste aspecte care s-au reflectat în jurisprudenţa recentă a Curţii Europene pentru Drepturile Omului care a condamnat statele pentru că nu au implementat un mecanism funcţional de protecţie a copiilor faţă de abuzurile comise de părinţi sau tutori la administrarea bunurilor copiilor. Cu titlu de exemplu, au fost prezentate constatările expuse în hotărârea CtEDO din 7 mai 2015 pe cauza S.L. şi J.L. v. Croaţia (cererea nr.13712/11), în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reţinut, că a existat o încălcare a articolului 1 (protecţia proprietăţii) din Protocolul 1 la Convenţia Europeană a Drepturilor Omului.

Speţa prezentată Curţii se referea la o înţelegere cu privire la schimbul unei vile pe malul mării cu un apartament mai puţin valoros. Proprietarii vilei, SL şi JL, fiind minori, a trebuit ca Centrul de Asistenţă Socială să autorizeze încheierea contractului de schimb. Centrul de Asistenţă Socială a fost de acord cu schimbarea propusă, însă fără a examina riguros atât circumstanţele particulare ale cazului cât şi ale familiei. De remarcat fiind şi coincidenţa vizavi de avocatul ce a acţionat în numele părinţilor copiilor care s-a întâmplat să fie şi ginerele proprietarului iniţial al apartamentului. Eforturile ulterioare ale fetelor şi ale tatălui lui JL – tutore legal al ambelor fete – de a contesta legalitatea contractului de schimb în instanţă au fost respinse, deoarece nu au contestat decizia în cursul procedurii administrative, cu toate că la momentul respectiv fetele erau minore, JL, tatăl fusese în detenţie, mama era dependentă de droguri şi cu dificultăţi financiare, iar avocatul lor avea un conflict de interese. Invocând articolul 1 (protecţia proprietăţii) din Protocolul nr.1, reclamantele SL şi JL s-au plâns în faţa Curţii că statul, prin Centrul de Asistenţă Socială, nu le-a protejat în mod corespunzător interesele în calitate de proprietari ai unei vile care avea o valoare semnificativ mai mare decât apartamentul ce le fuseseră dat în schimb.

Întrebarea centrală în acest caz a fost dacă statul a luat în considerare interesul superior al copiilor în acceptarea schimbului de proprietate. Curtea a menţionat că, în calitate de minori, interesele lor trebuiau să fie protejate de către

stat, în special prin intermediul Centrului de Asistenţă Socială şi revine instanţelor civile să examineze acuzaţiile referitoare la acordul de schimb care ridica problema respectării obligaţiei constituţionale a statului de a proteja copiii. Curtea a constatat că autorităţile naţionale nu au luat măsurile necesare pentru a proteja interesele de proprietate ale copiilor în contractul de schimb imobiliar sau pentru a le oferi o oportunitate rezonabilă de a contesta în mod efectiv acordul.

Curtea a remarcat numeroase deficienţe în evaluarea de către Centrul de Asistenţă Socială a schimbului de proprietate. În special, Centrul nu a reuşit să evalueze starea reală sau valoarea proprietăţilor sau să examineze cu sârguinţă posibilul impact negativ al schimbului asupra copiilor în lumina situaţiei lor familiale. În această privinţă, Centrul, pe deplin conştient de faptul că ZL fusese condamnat pentru acuzaţii grave în cadrul procedurilor penale şi că VL se confrunta cu probleme financiare, nu s-a asigurat că interesele copiilor erau protejate în mod adecvat împotriva acţiunilor răuvoitoare sau neglijente din partea părinţilor lor. Alte deficienţe în evaluarea schimbului au inclus eşecul Centrului de Asistenţă Socială de a intervieva sau chestiona taţii celor două fete în calitate de tutori legali ai acestora sau de a le informa cu privire la proiectul de acord de schimb. Centrul de Asistenţă Socială nu a contestat inconsecvenţele aparente din acordul de schimb cu privire la întinderea şi valorile respective ale proprietăţilor în cauză. De asemenea, Curtea a remarcat o lipsă de claritate în ceea ce priveşte circumstanţele în care părinţii fetelor l-au autorizat pe MI să acţioneze în numele lor. [3]

Speţa în cauză, în mod evident, este un exemplu alarmant de acţiune cu rea-credinţă din partea reprezentanţilor legali ai minorilor, soldate cu consecinţe păgubitoare pentru dreptul de proprietate a acestora.

Cu siguranţă, scenarii similare sunt frecvent întâlnite, un lucru cert e că toate elementele componente ale comportamentului de rea-credinţă se regăsesc pe deplin aici, ori însăşi gândul despre plămădirea unui plan care să afecteze interesele minorului în materia dreptului de proprietate, în speţă, este inacceptabil, şi transportă în mod automat subiectul de evaluat în tabăra celor ce acţionează cu rea-credinţă. Ori, deşi gândurile nu pot atrage consecinţe juridice sancţionatoare, totuşi nefiind încă încheiat un act juridic prin care să se dispună de dreptul de proprietate a minorului, la momentul analizei efectuate de către autoritatea tutelară privind eliberarea autorizării actului juridic în cauză, acesta urmează a fi sesizat şi luat în considerare. Fără îndoială, e greu de imaginat că reprezentanţii unui minor care solicită autorizarea autorităţii tutelare pentru o vânzare a unui bun al minorului la un preţ semnificativ de mic faţă de cel de piaţă, sau pentru un schimb de imobile care să-i înrăutăţească condiţiile de trai ale minorului, fără ezitări, autoritatea tutelară, ar trebui să pună la îndoială intenţiile

de bună-credinţă ale reprezentantului legal. Desigur, ar putea fi vorba şi despre imprudenţă, ca formă a vinovăţiei, dar, chiar şi aceasta nu este în măsură să-l ţină pe reprezentantul legal, în limitele unui comportament de bună-credinţă.

Aparent, alta ar fi situaţia în care reprezentanţii legali ai minorilor nu urmăresc prejudicierea directă a acestora prin dispunerea cu rea-credinţă de bunurile lor, dar le utilizează ca resurse pentru o investiţie, care, susţin reprezentanţii legali, ar trebui să profite tuturor, inclusiv minorilor, asta în situaţia în care proiectul nu suferă un eşec, intervenind aici, desigur imprudenţa ca formă a vinovăţiei, şi drept rezultat, nicidecum un asemenea comportament nu urmează a fi calificat ca unul de bună-credinţă.

Urmare celor expuse supra, se impune a face o prezentare a soluţiilor legislative adoptate de legiuitorul nostru după strigătul de avertizare dat de practica judiciară, mai cu seamă cea internaţională.

Astfel, prin Legea nr.66 din 13 aprilie 2017, cu ocazia reformării mecanismului de ocrotire juridică a adulţilor cu dizabilităţi, s-au reformulat şi dispoziţiile legale în materie de capacitate de exerciţiu a persoanei fizice. Proiectul de Lege clarifica cerinţa că părinţii trebuie să obţină autorizarea autorităţii tutelare atunci când încheie un contract din numele copilului care se referă la un bun important, cum ar fi înstrăinarea sau ipotecarea unui imobil aparţinând minorului (art.22^1 din Codul civil în redacţia Proiectului de Lege coroborat cu art.48^{75}alin.(1)) [4]. Soluţia se regăseşte în alte state, cum ar fi Germania (§1643 Cod civil german); Franţa (art.389-4 şi 389-5 Cod civil francez); România (art.144 coroborat cu art.502 Codul civil al României); Federaţia Rusă (art.60 Codul familiei al FR coroborat cu art.37 Cod civil al FR). [5]

Din conţinutul art.29 alin(1) Cod civil, pus aici în discuţie care statuează restricţiile ce constau în necesitatea autorizării de către consiliul de familie sau, în absenţa acestuia, de către autoritatea tutelară, a actelor juridice prevăzute la art.139 alin.(1) Cod civil, încheiate în numele minorului care nu are capacitate deplină de exerciţiu, e important a se atrage atenţia asupra faptului că în primul rând legiuitorul utilizează termenul de ”minor” în mod intenţionat fără a strădui să excludă pe unii din aceştia, astfel, norma referindu-se la măsuri de protecţie care să vizeze toţi minorii, inclusiv cei aflaţi sub tutelă sau curatelă, dar, într-al doilea rând şi asupra consecinţelor încheierii actelor juridice în numele minorului în lipsa autorizării de către consiliul de familie sau, în absenţa acestuia, de către autoritatea tutelară, care constau în ineficienţa acestor acte, fapt prevăzut inclusiv de art.33 Cod Civil.

Faţă de decizia de autorizare există anumite cerinţe, legate de specificul actelor care urmează a fi autorizate. Conform alin.(1) al art.139 se impune ca decizia de autorizare să determine condiţiile esenţiale ale actului juridic şi, după

caz, preţul sau altă contraprestaţie. Iar, conform alin(3) al art.139 Cod civil, autorizarea unui act juridic de dispoziţie privitor la un drept real al persoanei ocrotite asupra unui bun imobil sau a unei cote în capitalul unei persoane juridice de drept privat se poate acorda doar după evaluarea valorii de piaţă a acestora. Eventual, în cazul unui contract de vânzare-cumpărare, negocierea reprezentanţilor legali asupra unui preţ de piaţă va înlătura dubiile cu privire la buna lor credinţă. Mai mult ca atât, având în vedere conţinutul art.30 care reglementează regimul mijloacelor băneşti ale minorului care nu are capacitate deplină de exerciţiu, sumele obţinute din vânzarea bunului se transferă pe contul deschis pe numele acestuia. Toate acestea, contribuind la o gestionare sigură a bunurilor şi veniturilor minorului, indiferent de intenţiile părinţilor.

Desigur în cazul actelor prevăzute la art.140, care presupun după natura lor o gratitudine din partea minorului, e absolut evidentă decizia legiuitorului de a recurge nu la restricţii de autorizare, precum în cazul celor prevăzute la 139 alin.(1) Cod civil, dar la o soluţie mult mai radicală, interzicerea încheierii lor. Astfel, în conformitate cu **art.29 alin(2) Cod civil**, în numele minorului care nu are capacitate deplină de exerciţiu nu se pot încheia, sub sancţiunea nulităţii absolute, actele juridice prevăzute la art.140. Intenţia părinţilor de a încheia în numele minorului actele juridice prevăzute la art.140, desigur, din start, nu poate fi evaluată ca una de bună-credinţă, ori intenţia lor de generozitate, cu excepţia donaţiilor neînsemnate pentru îndeplinirea unor obligaţii morale (excepţie prevăzută la art.140 alin.(2)), nu poate să afecteze cu efect de diminuare, proprietatea copiilor lor. Drept pentru care, încheierea lor este interzisă. Această prevedere urmăreşte mai multe scopuri de ordin diferit, pe de o parte de a proteja proprietatea minorilor, dar pe de altă, din considerente sociale, de a ”educa” reprezentanţii legali în sensul tratării copiilor ca şi personalităţi individuale, titulari individuali ai dreptului lor de proprietate, proprietatea lor fiind distinctă de cea a părinţilor lor, pe care aceştia din urmă nu o pot administra după bunul lor plac.

Pe lângă chestiunile de drept privat, un impact deosebit asupra protecţiei intereselor copilului în procesul de administrare a bunurilor sale îl au desigur şi aspectele de drept public în situaţia în care autoritatea tutelară, cea care se face responsabilă de eliberarea autorizaţiilor pentru actele juridice prevăzute la art.139 Cod civil în redacţia modernizată, în conformitate cu Legea nr.436-XVI din 28.12.2006 privind administraţia publică locală, art.29 alin.(1) lit.j) şi q), de fapt sunt primarii unităţilor administrativ-teritoriale, care nu sunt ţinuţi de lege să respecte anumite standarde de conduită şi o anumită procedură. Aşa precum se menţionează şi în Nota informativă[5] la proiectul legii nr.66 din 13 aprilie 2017, această stare de lucruri deturnează scopul înalt pe care îl are autoritatea tutelară

și creează condiții propice pentru corupție și incertitudine juridică. Disfuncțiile autorității tutelare, inclusiv, au stat la baza pronunțării Curții Europene pentru Drepturile Omului a hotărârii din 7 mai 2015 pe cauza S.L. și J.L. v. Croația (cererea nr.13712/11)). În art.146-164, în redacția modernizată din Codul civil au fost instituite dispoziții legale clare și echitabile în această materie.

Concluzii. Buna-credință, este un concept complex ce își găsește aplicare în fiecare instituție a dreptului civil, însă totuși în cazul raporturilor juridice civile dintre copii și părinți aceasta este marcată de conotații specifice, datorită influențelor de natură psihologică, socială și emoțională, drept pentru care, nu întotdeauna ceea ce este definit de părinți drept ”bune-intenții” poate fi raportat la un comportament de bună-credință stabilit de art.11 Cod Civil al RM.

Referințe:

1. Legea nr.338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.13. Versiune în vigoare din data 09.09.16 în baza modificărilor prin LP nr.201 din 28.07.16. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.293-305 din 09.09.16, art.630.
2. CAZAC, O. Măsurile de ocrotire a persoanei fizice adulte în lumina Legii nr.66 din 13 aprilie 2017. Seminar online în cadrul Clubului Avocaților din Republica Moldova, minutul 16. Chișinău, 2017. [Accesat:22.08.2022] Disponibil: https://www.youtube.com/watch?v=DKTWI727bSQ&t=9s
3. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza SL și JL împotriva Croației (cererea nr.13712/11). [Accesat:22.08.2022] Disponibil: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:OUv51URefzMJ:https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/%3Flibrary%3DECHR%26id%3D003-5078284-6252731%26filename%3D003-5078284-6252731.pdf&cd=2&hl=ro&ct=clnk&gl=md
4. CAZAC, O. Adnotare la art.29 [online]. Codul civil Adnotat. [Accesat:22.08.2022] Disponibil: https://www.animus.md/adnotari/29/
5. Nota informativă la proiectul Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative. [Accesat: 22.08.2022] Disponibil: https://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coordonare/2015/iulie/NOTA_RO-2_2_27.07.2015.pdf